

La historiografia cerverina entre 1890 i 1972

Josep M. Llobet i Portella

UNED. Centre Associat de Cervera

En aquest apartat ressenyem de forma breu aquells treballs de contingut històric referits a la ciutat de Cervera que considerem d'interès. N'hem exclòs els que l'autoria correspon a Agustí Duran, que són tractats en altres apartats. El període cronològic va des de l'any 1890, data de l'inici de la publicació de la *Guía Histórico-Descriptiva de la ciudad de Cervera*¹, de Fausto de Dalmases, fins a l'any 1972, en què veié la llum el *Llibre de Cervera*², d'Agustí Duran, dues obres cabdals per al coneixement de la història de Cervera.

La *Guía Histórico-Descriptiva*, impresa a Cervera, fou editada en fascicles i sembla que restà inacabada. És formada per un volum de vint-i-sis capítols, escrits en castellà. L'autor, bàsicament, comenta els fets que creu realment esdevinguts al llarg dels segles, parla dels membres de la família Cervera, esmenta els privilegis concedits als cerverins i descriu els edificis de la població, en especial els religiosos. Si bé Fausto de Dalmases reuní, posteriorment, una important col·lecció de documents –una bona part d'ells procedien de l'Ajuntament de Cervera i pogueren ser recuperats–, les fonts principals de la *Guía Histórico-Descriptiva* foren articles i obres de contingut històric publicats durant el segle XIX, alguns d'ells indicats a les notes. Encara que no totes les dades corresponents als períodes anteriors al que va viure l'autor són certes, les notícies relatives als fets, les institucions i les persones que ell va conèixer directament són força útils a l'historiador actual. La formació universitària de l'autor –era llicenciat en dret civil i en dret canònic– no impedí, però, que afirmés que els cerverins ocuparen el primer lloc de la guàrdia palatina dels emperadors romans o que Cervera va ser conquerida pel moro Musa.

1. Fausto de DALMASES Y DE MASSOT, *Guía Histórico-Descriptiva de la ciudad de Cervera*, Cervera, Imprenta de José Antonio Valentí, 1890.

2. AGUSTÍ DURAN I SANPERE, *Llibre de Cervera*, Tàrraga, Camps Calmet, 1972.

Un any després, també en fascicles, apareixia una nova història general de Cervera, els *Anales de Cervera*³, de Joan Franquesa. El contingut dels *Anales de Cervera* fou repartit en tres volums, datats, respectivament, els anys 1891, 1892 i 1895. Igual que la *Guía Histórico-Descriptiva*, l'obra fou escrita en llengua castellana. Els comentaris que fa l'autor sobre la història de Cervera encara són més inexactes que els continguts a la *Guía Histórico-Descriptiva*, però Joan Franquesa va gaudir de dues situacions avantatjoses: tenir el seu pare alcalde de la ciutat, cosa que li va facilitar la consulta de l'antiga documentació municipal, que, en aquell temps, es guardava a l'edifici de l'Ajuntament, i poder manejar una *Miscelánea histórica de Cervera* redactada per Antoni de Capmany que s'havia conservat inèdita, situacions que li van permetre disposar d'un material que, si bé no va saber aprofitar totalment en la interpretació històrica feta per ell, almenys va servir per a elaborar uns apèndixs que contenen la transcripció de nombrosos documents, molts dels quals no han pogut arribar als nostres dies. El tercer volum dels *Anales de Cervera* quedà incomplet.

No cal dir que el contingut d'aquestes dues obres va ser punt de referència obligat per a molts autors que posteriorment escriviren sobre Cervera i donà continuïtat i, encara, més força a vells tòpics, entre els quals hi havia la creença en l'existència d'una antiga ciutat de 20.000 habitants situada al costat del riu Ondara que hauria estat l'origen de l'actual població de Cervera.

L'any 1906, Faust de Dalmases publicà un llibret titulat *Ceremonial statuit per los honorables pahers de la insigne vila de Cervera per raho de la festa e professo del Cors de Jhu. Xpt. en l'any .M.cccc.xxvj.*⁴, en edició de bibliòfil, que conté la transcripció de les ordenances dictades per la Paeria de Cervera per tal de celebrar la festa de Corpus de l'any 1426.

Si bé el 1907 va ser editat el *Dietari de la Guerra a Cervera. Des del 1462 al 1465*⁵, de Francesc Carreras, aquesta obra fou escassament llegida pels cerverins. Això és fàcil d'entendre si tenim en compte que gairebé tot el text és la transcripció de documents del període estudiat, cosa que fa molt difícil la lectura i, encara més, la comprensió per part del lector no especialitzat. En

3. JUAN FRANQUESA GASOL, *Anales de Cervera*, 3 vol., Barcelona-Lleida, 1891-95.

4. FAUST DE DALMASES, *Ceremonial statuit per los honorables pahers de la insigne vila de Cervera per raho de la festa e professo del Cors de Jhu. Xpt. en l'any .M.cccc.xxvj.*, Barcelona, La Académica, 1906.

5. FRANCESC CARRERAS Y CANDI, *Dietari de la Guerra a Cervera. Des del 1462 al 1465*, Barcelona, Bartomeu Baxarías, 1907.

canvi, per a l'historiador que vulgui conèixer com es desenvolupà a Cervera i a les poblacions properes aquella guerra de la Generalitat de Catalunya contra Joan II, encara avui resulta una obra d'utilitat.

Seria un treball d'interès per als estudiosos la *Relación de obras impresas en Cervera*⁶, d'Enric Arderiu, obra que pretenia ser una completa història de la tipografia a Cervera, si la mort de l'autor no hagués interromput l'edició dels articles, els quals eren publicats, en números successius, al "Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda" entre els anys 1911 i 1916.

Fou en aquells anys justament que veieren la llum pública diversos estudis relacionats amb la Universitat de Cervera elaborats per Manuel Rubio. Podem destacar els articles *La imprenta en España. Los Ibarra en Cervera*⁷, un recull de notícies històriques sobre aquesta família que, durant més d'un segle, tingué al seu càrrec la imprenta de la Universitat ceriverina, i *El estudiante en la Universidad de Cervera*⁸, que mostra la vida i els costums d'aquests habitants temporals de la població que durant molt de temps els ceriverins acolliren amb més o menys entusiasme. Ambdós articles foren publicats l'any 1913. L'any següent, amb *Motines y Algaradas de Estudiantes en las Universidades de Barcelona y Cervera y curiosas noticias acerca de la vida escolar*⁹, Manuel Rubio reprèn el tema dels estudiants universitaris i, finalment, durant els anys 1915 i 1916, aquest autor publica els dos volums de la *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*¹⁰, una obra sòlida i ben documentada que encara avui és consultada amb profit.

L'aparició d'aquesta història de la Universitat ceriverina degué generar un interès per aquesta institució acadèmica. Almenys, això sembla indicar la publicació, entre els anys 1916 i 1922, dels treballs següents: *Biografía de D. Ramon Llàtzer de Dou i de Bassols*¹¹, de Guillem M. de Brocà (1916), un

6. Enric ARDERIU, *Relación de obras impresas en Cervera*, "Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda", IV-V (1911-16).

7. Manuel RUBIO Y BORRÁS, *La imprenta en España. Los Ibarra en Cervera*, "Estudio", 5 (1913), 176-184.

8. Manuel RUBIO Y BORRÁS, *El estudiante en la Universidad de Cervera*, "Estudio", 11 (1913), 164-183.

9. Manuel RUBIO Y BORRÁS, *Motines y Algaradas de Estudiantes en las Universidades de Barcelona y Cervera y curiosas noticias acerca de la vida escolar*, Barcelona, Estudio, 1914.

10. Manuel RUBIO Y BORRÁS, *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*, 2 vol., Barcelona, Librería Verdaguer, 1915-16.

11. Guillem Me de BROCÀ, *Biografía de D. Ramon Llàtzer de Dou i de Bassols*, Barcelona, Impremta Casa de Caritat, 1916.

discurs sobre aquest personatge, que fou estudiant, catedràtic i canceller de la Universitat de Cervera, càrrec en què va morir; *Biografia d'En Antoni de Gimbernat*¹², de Joan Freixas (1916), una visió de la vida d'aquest metge, que estudià filosofia a la Universitat de Cervera; *Notícies documentals d'antics camins, viatgers i viatges. Passaports de viatge d'estudiants de Cervera*¹³, de Frederic Gómez (1919), que conté la transcripció, la reproducció de les firmes i diversos comentaris de quatre passaports de viatge corresponents a Jaume Balmes, Ferran Patxot, Narcís Monturiol i Manuel Milà i Fontanals, tots ells estudiants de la Universitat de Cervera; *Balmes y Cervera*¹⁴, de Ferran Razquin (1922), on s'hi troba la conferència pronunciada per l'autor sobre les estades de Balmes a Cervera durant els seus estudis, i *Les Ciències Naturals a la Universitat de Cervera*¹⁵, de Frederic Vila (1922), un estudi sobre temes d'astrologia, geografia, medicina i cirurgia, tractats tots ells a la Universitat cerquerina.

Precisament fou Frederic Vila qui, l'any següent, publicaria la que es pot considerar la segona obra bàsica sobre la susdita institució acadèmica: la *Reseña Histórica, Científica y Literaria de la Universidad de Cervera*¹⁶, que conté una detallada història de l'acadèmia cerquerina, algunes notes i un índex onomàstic de catedràtics, alumnes i altres personatges relacionats amb l'esmentada institució.

Malgrat aquesta abundància d'obres, el tema de la Universitat no quedà pas esgotat. Ferran Razquin hi dedicà dues noves publicacions, la titulada *La Tradició Catalana a la Universitat de Cervera*¹⁷ (1927), un estudi de les escoles literària, filosòfica i jurídica de la Universitat cerquerina i llur influència en la renaixença catalana, i l'anomenada *La Universitat de Cervera i la Renaixença de Catalunya*¹⁸ (1931), que conté el text d'una conferència en la qual l'autor

12. JOAN FREIXAS I FREIXAS, *Biografia d'En Antoni de Gimbernat*, Barcelona, Impremta de Viuda Badia Cantenys, 1916.

13. F. GÓMEZ GABERNET, *Notícies documentals d'antics camins, viatgers i viatges. Passaports de viatge d'estudiants de Cervera*, "Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya", 295 (1919), 195-199.

14. FERRAN RAZQUIN FABREGAT, *Balmes y Cervera*, Vic, Tipografia Balmesiana, 1922.

15. FREDERIC VILA BARTROLÍ, *Les Ciències Naturals a la Universitat de Cervera*, Barcelona, Estudis Universitaris Catalans, 1922.

16. FEDERICO VILA BARTROLÍ, *Reseña Histórica, Científica y Literaria de la Universidad de Cervera*, Barcelona, Tipografia Católica Pontificia, 1923.

17. FERRAN RAZQUIN FABREGAT, *La Tradició Catalana a la Universitat de Cervera*, Cervera, Arts Gràfiques Salat, 1927.

18. FERRAN RAZQUIN FABREGAT, *La Universitat de Cervera i la Renaixença de Catalunya*, Cervera, Tipografia Minerva, 1931.

analitzà novament la influència de la Universitat cerverina en la renaixença catalana. En l'endemig (1929), havia vist la llum una *Guía Histórico-Descriptiva de la Universidad de Cervera*¹⁹, escrita, la major part d'ella, per Frederic Vila i amb un capítol que tracta de l'estada a l'edifici universitari dels Missioners Fills de l'Immaculat Cor de Maria.

Un any abans, havia surtit publicat el volum *Vida de la Madre Ana M.ª Janer Anglarill, fundadora del Instituto de la Sagrada Familia, por una religiosa del mismo Instituto*²⁰, que consisteix en una biografia d'aquesta personalitat eclesiàstica cerverina amb un extens apèndix documental.

La celebració d'un certamen dedicat a la Maternitat de Maria i Nostra Senyora del Coll de les Savines de Cervera per part de l'Acadèmia Mariana de Lleida originà diversos treballs que foren publicats per aquesta institució l'any 1932. Entre ells, podem destacar la *Reseña Histórica del convento de San Francisco de Asís, establecido en la ciudad de Cervera, de la provincia de Lérida*²¹, de Josep M. Arqués, que conté un resum de notícies històriques, una relació d'autors i obres sobre aquest tema i un apartat on es detallen altres fonts d'informació històrica, i el text titulat *La Universidad de Cervera y la Inmaculada*²², d'Enric Cortadelles, que és un resum del treball original que inclou notícies històriques i la descripció d'algunes parts del recinte universitari. Aquell any 1932, la mateixa Acadèmia Mariana publicava l'obra *Bosquejo Histórico de la Iglesia Parroquial de Santa María de Cervera, como monumento dedicado a la Virgen*²³, de Ferran Razquin, un recull de notícies històriques, descripcions de les diferents parts del temple i fonts bibliogràfiques, mentre que l'Editorial Balmes editava *La Mare de Déu de l'Incendi. Assaig monogràfic*²⁴, del mateix autor, on, a més dels comentaris històrics, hi trobem tres apèndixs de documents i oracions.

19. *Guía Histórico-Descriptiva de la Universidad de Cervera*, Lérida, Miró, 1929.

20. *Vida de la Madre Ana M.ª Janer Anglarill, fundadora del Instituto de la Sagrada Familia, por una religiosa del mismo Instituto*, Barcelona, Editorial Políglota, 1928.

21. JOSÉ Mª ARQUÉS, *Reseña Histórica del convento de San Francisco de Asís, establecido en la ciudad de Cervera, de la provincia de Lérida*, "Certamen celebrado con motivo del concurso de premios dedicado a la Maternidad de María y Nuestra Señora del Coll de les Sabines, de Cervera", tercera part, Lérida, Tipografia Mariana, 1932, 61-72.

22. ENRIC CORTADELLES SEGURA, *La Universidad de Cervera y la Inmaculada*, "Certamen celebrado con motivo del concurso de premios dedicado a la Maternidad de María y Nuestra Señora del Coll de les Sabines, de Cervera", tercera part, Lérida, Tipografia Mariana, 1932, 31-44.

23. FERNANDO RAZQUIN FABREGAT, *Bosquejo Histórico de la Iglesia Parroquial de Santa María de Cervera, como monumento dedicado a la Virgen*, Lérida, Tipografia Mariana, 1932.

24. FERRAN RAZQUIN I FABREGAT, *La Mare de Déu de l'Incendi. Assaig monogràfic*, Barcelona, Editorial Balmes, 1932.

Un any després, Ferran Razquin treia dues noves obres: *Dou, jurisconsult*²⁵, un discurs pronunciat en commemoració del primer centenari de la mort del qui fou canceller de la Universitat cerverina, amb apèndix documental, i *El Sant Crist de Cervera. Notes Històriques*²⁶, un recull de notícies referents a la susdita imatge, que es guarda al temple de Sant Antoni, i a la comanda antoniana. Per altra part, aquell mateix any 1933, Pere Sanahuja veia publicat a “Estudis Franciscans” un article seu titulat *Els framenors a Cervera*²⁷, on l'autor ofería informació sobre l'estada d'aquest orde a la població esmentada, complementada amb un la transcripció de setze documents.

Una obra interessant, publicada el 1934 i reeditada el 2000, és el volum que porta per títol *De la Cervera vuitcentista. Records de noi*²⁸, de Faust de Dalmaes, que conté la descripció de diversos moments viscuts per l'autor que van des de la seva joventut fins a l'època de la maduresa, cosa que permet conèixer amb fidelitat molts aspectes de la societat cerverina dels últims decennis del segle passat.

Diversos foren els estudis publicats l'any 1935. Pot resultar profitosa la consulta dels tres següents: *Cervera*²⁹, de Ferran Razquin, una síntesi de la història d'aquesta població i la descripció dels seus principals monuments; *El Monestir de Santa Clara de Cervera*³⁰, de Pere Sanahuja, publicat als “Estudis Franciscans”, una història d'aquest monestir fins a la seva extinció, amb un apèndix de divuit documents, i *L'Ensenyament de la Medicina en temps de la Universitat de Cervera*³¹, de Pasqual Solà, una breu història dels estudis de medicina a la Universitat cerverina.

Un article d'atribució incerta aparegué al “Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona” corresponent als anys 1933-1936 amb el títol de

25. Ferran RAZQUIN FABREGAT, *Dou, jurisconsult*, Cervera, Arts Gràfiques Salat, 1933.

26. Ferran RAZQUIN I FABREGAT, *El Sant Crist de Cervera. Notes Històriques*, Barcelona, Foment de Pietat, 1933.

27. Pere SANAHUJA, *Els framenors a Cervera*, “Estudis Franciscans”, XLV (1933), 47-97.

28. Faust DALMASES I DE MASSOT, *De la Cervera vuitcentista. Records de noi*, Cervera, Arts Gràfiques Prunés, 1934 (reeditada el 2000).

29. Fernando RAZQUIN FABREGAT, *Cervera*, Barcelona, Librería Francisco Puig, 1935.

30. Pere SANAHUJA, *El Monestir de Santa Clara de Cervera*, “Estudis Franciscans, XLVII (1935), 301-333 i 457-482.

31. P. SOLÀ PÀMPOIS, *L'Ensenyament de la Medicina en temps de la Universitat de Cervera*, Lleida, Impremta Mariana, 1935.

*Passaports de viatge d'estudiants de Cervera*³². Porta les inicials J. G. com a nom d'autor i conté una relació de més de 1.600 passaports d'estudiants universitaris, classificats en primer lloc per ordre alfabètic de cognoms i, seguidament, per poblacions d'origen.

L'any 1940, després de la pausa que significà la guerra civil quant a la producció historiogràfica, va ser editat un opuscle titulat *Resumen Histórico del Santísimo Misterio de Cervera. Recuerdo del Cuarto Centenario*³³. És una breu història d'unes relíquies venerades a l'església de Santa Maria de Cervera. L'autoria de l'obra, per bé que no consta, correspon a Ferran Razquin.

Josep Salat, l'any 1942, publicà unes *Notas históricas de la Imprenta en Cervera*³⁴ i Frederic Gómez, l'any següent, amplià un treball anterior amb l'opuscle *Pasaportes de viaje de estudiantes de la Universidad de Cervera*³⁵. Aquell mateix any 1943, s'inicià la publicació dels catàlegs de les exposicions de llibres i textos cerverins. La vint-i-cinquena i última tingué lloc l'any 1976.

Un interessant article de revista apareix, l'any 1944, a "Ilerda": *El Dr. D. Benito M.ª de Moxó y de Francolí, cervariense, último Arzobispo de Charcas, en la América Meridional, durante la dominación española*³⁶, de Ferran Razquin. Aquell mateix any, Ferran Razquin veu editat el seu treball *Los estudios de Filosofía en la Universidad de Cervera*³⁷. També a "Ilerda", l'any 1946, surt publicat l'article *Capítulos entre los paheres de la villa de Cervera y el maestro Pedro de Vallebrera, sobre la obra de la torre o campanario de la Iglesia de Santa María, en el año 1423*³⁸, de Frederic Gómez, que conté la transcripció d'aquest extens contracte.

32. J. G., *Passaports de viatge d'estudiants de Cervera*, "Butlletí de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona", XVI (1933-36), 245-301.

33. [Ferran RAZQUIN], *Resumen Histórico del Santísimo Misterio de Cervera. Recuerdo del Cuarto Centenario. 1540-1940*, Barcelona, Editorial Casulleras, 1940.

34. J. SALAT FORNELLS, *Notas históricas de la Imprenta en Cervera. 1721 a 1934*, Cervera, Artes Gráficas Prunés, 1942.

35. Federico GÓMEZ GABERNET, *Pasaportes de viaje de estudiantes de la Universidad de Cervera*, Cervera, Centro Comarcal de Cultura, 1943.

36. Fernando RAZQUIN FABREGAT, *El Dr. D. Benito M.ª de Moxó y de Francolí, cervariense, último Arzobispo de Charcas, en la América Meridional, durante la dominación española*, "Ilerda", III (1944), 7-49.

37. Fernando RAZQUIN FABREGAT, *Los estudios de Filosofía en la Universidad de Cervera*, a "Sesión inaugural del curso 1944-1945", Lérida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1944, 6-27.

38. Federico GÓMEZ GABERNET, *Capítulos entre los paheres de la villa de Cervera y el maestro Pedro de Vallebrera, sobre la obra de la torre o campanario de la Iglesia de Santa María, en el año 1423*, "Ilerda", VI (1946), 133-138.

El tema de la Universitat de Cervera originà dos nous articles publicats a la revista "Biblioteconomía" els anys 1949 i 1950: *El Archivo de la Universidad de Cervera*³⁹, de Francina Solsona, i *El fondo bibliográfico greco-latino de la Universidad de Cervera*⁴⁰, de Pilar Boleda. Un any després, a "Ilerda", hi trobem el treball *Inventario del Castillo de Cervera. Fecha: Año 1482*⁴¹, d'Andrés Ymbernón, on l'autor dóna la transcripció d'aquest inventari.

Documents que en altre temps havien pertanyut a l'Arxiu Municipal de Cervera permeten l'edició, els anys 1952 i 1953, d'aquest dos estudis: *Sugerencias en torno a unas cartas reales cerverinas*⁴² i *Comentarios a un protocolo cerverino de MCDLXI*⁴³; tots dos foren elaborats per Frederic Udina. El mateix autor publicava, aquell any 1953, a la revista "Numisma" l'article *Una moneda inédita de Cervera*⁴⁴. No ens cal sortir de l'any esmentat per a trobar, encara, dos treballs més: *La cultura catalana en el siglo XVIII. Finestres y la Universidad de Cervera*⁴⁵, d'Ignasi Casanovas, i *La formación del médico en la Universidad de Cervera (1717-1842)*⁴⁶, d'Antonio Vázquez.

Dos breus estudis apareixen l'any 1958, una *Noticia sobre libros de Cervera*⁴⁷, de Joaquim de Dalmasas, i *Comentaris a una mènsula de la Paeria de Cervera*⁴⁸, de Josep M. Simon.

L'any 1961, Miquel Melendres donà a llum la seva obra *Una monja y un siglo (Madre Ana María Janer Anglarill. Siglo XIX)*⁴⁹, una biografia de la fundadora de l'Institut de Religioses de la Sagrada Família, la qual havia nascut a Cervera.

39. FRANCISCA SOLSONA CLIMENT, *El Archivo de la Universidad de Cervera*, "Biblioteconomía", 22 (1949), 66-74.

40. PILAR BOLEDA ISARRÉ, *El fondo bibliográfico greco-latino de la Universidad de Cervera*, "Biblioteconomía", 27-28 (1950), 154-187.

41. ANDRÉS YMBERNÓN VIIA, *Inventario del Castillo de Cervera. Fecha: Año 1482*, "Ilerda", XV (1951), 81-89.

42. FEDERICO UDINA MARTORELL, *Sugerencias en torno a unas cartas reales cerverinas*, Barcelona, 1952.

43. FEDERICO UDINA MARTORELL, *Comentarios a un protocolo cerverino de MCDLXI*, Barcelona, 1953.

44. FEDERICO UDINA MARTORELL, *Una moneda inédita de Cervera*, "Numisma", 6 (1953), 31-40.

45. IGNACIO CASANOVAS, *La cultura catalana en el siglo XVIII. Finestres y la Universidad de Cervera*, Barcelona, Editorial Balmes, 1953.

46. ANTONIO VÁZQUEZ DOMÍNGUEZ, *La formación del médico en la Universidad de Cervera (1717-1842)*, "Archivos Iberoamericanos de Historia de la Medicina", V (1953), 177-206.

47. JOAQUÍN DALMASES Y JORDANA, *Noticia sobre libros de Cervera*, Barcelona, 1957-58.

48. JOSEP Mª SIMON DE GUILLEUMA, *Comentaris a una mènsula de la Paeria de Cervera*, Cervera, Museu Duran i Sanpere, 1958.

49. MIGUEL MELENDRES, *Una monja y un siglo (Madre Ana María Janer Anglarill. Siglo XIX)*, Barcelona, Ed. Casulleras, 1961.

Per a commemorar els vint-i-cins anys de l'acabament de l'última guerra civil, l'any 1964, l'Ajuntament de Cervera publicà l'opuscle *Cervera. 25 anys de Pau*⁵⁰, amb dades estadístiques i un resum de les obres realitzades. També va ser l'Ajuntament cerverí l'editor de la *Breve noticia de la Universidad de Cervera*⁵¹, de Josep M. Razquin, opuscle imprès l'any 1966.

L'any següent, els "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad" incloïen l'article *Visites pastorals a Cervera*⁵², d'Eduard Junyent, referides als bisbes de Vic, i el 1969 apareixia l'obra titulada *La Universidad de Cervera*⁵³, de Josep M. Razquin. La mateixa institució acadèmica va ser estudiada per Artemi Folch (pseudònim d'Eufemià Fort) a l'obra titulada *La Universitat de Cervera*⁵⁴ que publicà l'any 1970.

El 1971 fou un any abundant en la publicació de treballs. Aparegueren, entre altres obres i articles, els següents: *L'ensenyament del Francès a Cervera. 1903-1971*⁵⁵, volum que recull un conjunt d'estudis de diversos autors sobre aquest tema, l'article *Cervera i Santes Creus. Unes quantes notícies de les relacions de la capital segarrenca i el monestir del Gaià*⁵⁶, d'Eufemià Fort, l'estudi titulat *La estela de la Edad del Bronce de Preixana, Lérida*⁵⁷, de Joan Maluquer, i la biografia *Noticia de la vida y obra del P. Juan de Nuix y Perpinyá*⁵⁸, de Josep M. Razquin.

Aquest mateix autor publicà, l'any següent, una *Breve noticia de la Universidad de Cervera*⁵⁹, obra amb la qual tanquem el període cronològic anteriorment indicat.

Si haguéssim de fer una valoració d'aquest període de més de vuitanta anys,

50. *Cervera. 25 anys de Pau*, Cervera, Ayuntamiento, 1964.

51. José Mª RAZQUIN, *Breve noticia de la Universidad de Cervera*, Cervera, Ayuntamiento, 1966.

52. Eduard JUNYENT, *Visites pastorals a Cervera*, "Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad", X (1967), 221-245..

53. José Mª RAZQUIN, *La Universidad de Cervera*, Lérida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1969.

54. Artemi FOLCH, *La Universitat de Cervera*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1970.

55. *L'ensenyament del Francès a Cervera. 1903-1971*, Cervera, Càtedra de Cultura Catalana "Samuel Gili y Gaya", 1971.

56. Eufemià FORT i COGUL, *Cervera i Santes Creus. Unes quantes notícies de les relacions de la capital segarrenca i el monestir del Gaià*, "Ilerda", XXXI (1971), 157-184..

57. J. MALUQUER DE MOTES, *La estela de la Edad del Bronce de Preixana, Lérida*, a "Homenaje a don José Esteban Uranga", Pamplona, Editorial Aranzari, 1971, 475-481.

58. José Mª RAZQUIN JENÉ, *Noticia de la vida y obra del P. Juan de Nuix y Perpinyá*, "Ilerda", XXXII (1971), 211-228..

59. José Mª RAZQUIN, *Breve noticia de la Universidad de Cervera*, Lérida, Diputación, 1972.

podríem dir, per començar, que les dues obres que l'inicien, la *Guia Histórico-Descriptiva* i els *Anales de Cervera*, són, malgrat la gran quantitat d'inexactituds i interpretacions errònies que contenen, les publicacions més útils per al coneixement de la història general de Cervera, sempre i quan, però, les dades que ofereixen siguin contrastades amb les contingudes en les fonts documentals que s'han conservat.

La institució cerverina que ha merescut més estudis monogràfics ha estat, sens dubte, la Universitat de Cervera. Les obres de Manuel Rubio –en especial, la *Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera*–, són, encara avui, de consulta obligada per a qualsevol estudiós d'aquest tema. La *Reseña* de Frederic Vila, els articles i opuscles de Ferran i Josep M. Razquin –pare i fill, respectivament–, i moltes altres obres que tracten algun aspecte relacionat amb la susdita institució acadèmica són també útils –en major o menor grau– per a qui desitgi completar la informació.

Bona part dels estudis històrics del període giren al voltant d'alguna persona o institució religiosa, com ho evidencien les biografies –generalment, força favorables al biografiat– del jesuïta Joan de Nuix, l'arquebisbe Benet M. de Moixó i la monja Anna M. Janer, i diverses monografies dedicades al convent de Sant Francesc d'Assís, els framenors, el monestir de Santa Clara, l'església de Santa Maria, la Mare de Déu de l'Incendi, el Sant Crist del temple de Sant Antoni i el Santíssim Misteri. Encara hi podem afegir l'article sobre visites pastorals d'Eduard Junyent.

Menys interès ha despertat la història de l'art, ja que –si no tenim en compte els treballs d'Agustí Duran i alguns comentaris continguts en les obres generals– només disposem de l'article de Frederic Gómez sobre el campanar de l'església de Santa Maria –la transcripció d'un contracte d'obra– i poca cosa més.

Quant a història “popular” –actualment, tant de moda–, cal destacar els records de noi que ens deixà Faust de Dalmasas. Les diverses facetes de la vida ciutadana que descriu, encara que siguin vistes a través dels seus propis ulls, són difícils de trobar en obres d'història general.

La resta de les obres esmentades poden ser profitoses per a conèixer algun aspecte concret de la història cerverina o de l'entorn de la població durant un espai de temps que s'estén des de l'Edat del Bronze, representada per l'estela de Preixana, fins al final del període que comentem.